
OŚRODEK KULTURY LEŚNEJ W GOŁUCHOWIE DLA ZACHOWANIA DZIEDZICTWA MATERIALNEGO I TRADYCJI POKOLEŃ LEŚNIKÓW

ABSTRAKT

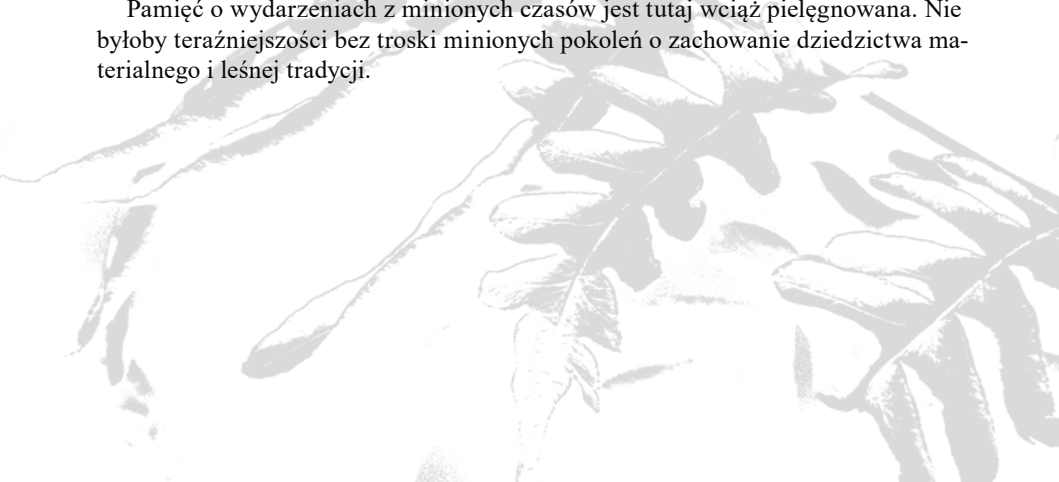
Rok 2024 jest wyjątkowy – jubileuszowy. Obchodzimy 100-lecie Lasów Państwowych oraz 50 lat mecenatu Lasów Państwowych nad założeniem rezydencjalnym w Gołuchowie. Od pięciu dekad Ośrodek Kultury Leśnej chroni leśne dziedzictwo, przekazując wiedzę historyczną na temat organizacji i funkcjonowania lasów, leśnej kultury oraz techniki i technologii.

Bogate zbiory znajdujące się w Muzeum Leśnictwa stanowią świadectwo minionych czasów, jednocześnie budują przyszłość kolejnych pokoleń. Dziedzictwo to także zabytkowy park-arboretum wraz z pomnikowymi drzewami, rewaloryzowany i pielęgnowany, oraz budynki, niegdyś należące do rodów Działyńskich i Czartoryskich.

Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie gromadzi dzieła leśników i osób, dla których las jest inspiracją do tworzenia sztuki. Inicjuje wydarzenia, dzięki którym możliwe jest ukazanie artystycznych talentów. Ponadto prowadzi ciągłą kampanię mającą na celu bezpośrednią edukację leśną społeczeństwa.

Historia Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie jest wyjątkowa i godna upamiętnienia. Jednostka samodzielnie funkcjonuje od grudnia 1986 roku. Jednak pierwsze kroki w kierunku jej utworzenia poczyniono już w latach 70. XX wieku, kiedy to zapadła decyzja o lokalizacji Muzeum Leśnictwa na terenie dziewiętnastowiecznego założenia zamkowo-parkowego w Gołuchowie.

Pamięć o wydarzeniach z minionych czasów jest tutaj wciąż pielęgnowana. Nie byłoby terazniejszości bez troski minionych pokoleń o zachowanie dziedzictwa materialnego i leśnej tradycji.

PROF. DR HAB. WŁADYSŁAW CHAŁUPKA

Polskie Towarzystwo Leśne Oddział Wielkopolski

POCZĄTKI ORGANIZACJI POLSKICH LASÓW PAŃSTWOWYCH W LATACH 1918–1924

ABSTRAKT

W przedstawianym opracowaniu podjęto próbę charakterystyki wstępnej fazy organizacji polskich lasów państwowych, która została zapoczątkowana w 1918 r., a więc jeszcze przed zakończeniem pierwszej wojny światowej. Stanowienie prawa i tworzenie struktur administracyjnych lasów państwowych na tym początkowym etapie przebiegało w zróżnicowany sposób i w różnym tempie w poszczególnych dzielnicach zaborowych: inaczej w dawnych zaborach rosyjskim i austriackim, a inaczej w zaborze pruskim. Proces ten trwał do połowy 1924 r., kiedy to ukazało się rozporządzenie prezydenta Stanisława Wojciechowskiego z 28 czerwca tegoż roku o statucie przedsiębiorstwa „Polskie Lasy Państwowe”. Rozporządzenie to zamknęło wstępny, pięcioletni okres istnienia lasów państwowych i stało się podstawą jednolitego funkcjonowania państwowego gospodarstwa leśnego w Polsce.

ODDZIAŁYWANIE „SYLWANA” (1820–2024), NAJSTARSZEGO NA ŚWIECIE CZASOPISMA NAUKOWEGO, NA KSZTAŁT POLSKIEGO LEŚNICTWA I OJCZYSTEJ PRZYRODY

ABSTRAKT

Prezentowano rozwój wydawniczy czasopisma „Sylwan” z podziałem na okresy – warszawski, lwowski i współczesny oraz na poszczególne fazy działalności i instytucje wydawców. Syntetycznie podano charakterystykę wydawniczą, redakcyjną i bibliograficzną oraz aktualne wskaźniki bibliometryczne, a także zmieniające się sposoby finansowania i dystrybucji tego leśnego wydawnictwa. Zaprezentowano osoby kolejnych redaktorów naczelnych i przewodniczących rady programowej. Zwrócono uwagę na artykuły autorstwa najwybitniejszych leśników polskich, zwłaszcza z okresu ostatniego stulecia i na osoby będące autorami największej liczby publikacji oraz na opracowania wnoszące nowe, oryginalne treści do teorii i praktyki, wiedzy i nauki leśnej. Wymieniono dziedziny i grupy problemów z zakresu nauk leśnych, które były prezentowane na łamach „Sylwana” oraz różnorodność problematyki związanej z ochroną przyrody w lasach. Podjęto próbę oceny wpływu treści opracowań zamieszczonych w tym czasopiśmie oraz memoriałów i stanowisk przygotowanych przez Polskie Towarzystwo Leśne, na kształt współczesnego leśnictwa i ochrony przyrody.

LAS CHRONI I OCALA PRZESZŁOŚĆ.
WSPÓLDZIAŁANIA ARCHEOLOGÓW I LEŚNIKÓW
W OCHRONIE I PROMOCJI DZIEDZICTWA
ARCHEOLOGICZNEGO – *CASE STUDY*
Z NADLEŚNICTWA SARBIA RDLP W PILE

ABSTRAKT

W latach 2016–2022 na terenie Nadleśnictwa Sarbia w RDLP w Pile prowadzone były badania wykopaliskowe Wydziału Archeologii UAM. Przyniosły one nie tylko znaczący przyrost wiedzy archeologicznej o przeszłości regionu, odsłaniając pozostałości po cmentarzysku kurhanowym z połowy II wieku naszej ery, ale stały się przede wszystkim doskonałym poligonem dla współpracy między archeologami i leśnikami, w kwestii wzajemnego poznania i zrozumienia specyfiki prac obydwu grup zawodowych.

Wymiernym efektem tych spotkań w terenie, stały się wspólne aktywności wykraczające w dalszej kolejności już poza obszar stanowiska archeologicznego. Konferencje, wykłady, publikacje i wystawy pozwoliły na określenie priorytetów wspólnych działań, pożądaných dla ochrony dziedzictwa archeologicznego znajdującego się w strefie objętej gospodarką leśną, a jednocześnie stworzenia aktywnego modelu ich ochrony i badania, niekolidującego z działaniami leśników. Dzięki owemu modelowi współdziałania z pełnym przekonaniem można stwierdzić, że obecnie lasy znajdujące się w zarządzie Lasów Państwowych mają jeszcze większą szansę na to, by chronić i ocalać przeszłość zawartą w ziemi, na której rosną.

PARKI KONNE

– ZAPOMNIANY MOTYW HISTORII LEŚNICTWA

ABSTRAKT

W latach 1950–1990 nieodłącznym elementem leśnego krajobrazu ówczesnej Rzeszowszczyzny były działające przy nadleśnictwach parki konne. Z braku transportu mechanicznego konie pociągowe umożliwiały zrywkę drewna z niedostępnych zboczy, były też wykorzystywane do przewozu osób. Jednym z organizatorów transportu konnego był Tadeusz Janota Bzowski. Jego wspomnienia zatytułowane „Król Bieszczadów” są dziś nieocenionym dokumentem z czasów kształtowania się parków konnych.

Wozacy byli ludźmi z różnorodną przeszłością i charakterami, stąd nadawali szczególny koloryt i tak barwnej społeczności ówczesnych bieszczadników. Byli też inspiracją dla twórców; na kanwie ich historii powstały znane opowiadania Jerzego Janickiego m.in. „Hasło”, „Kino objazdowe”, „Wolna sobota”. Zmiany ustrojowe po 1989 roku wymusiły likwidację parków konnych; sprzedano większość obiektów zaplecza, jak również sprzęt i konie. Jedynym obecnie miejscem przypominającym „historie batem pisane” jest kino „Końkret” w bieszczadzkiej Zatwarnicy, którego właściciele w starej stajni urządzili ekspozycję z przeszłości parku, pracownię twórczą i zielarską. Tu również można zobaczyć filmy, przypominające o specyfice bieszczadzkiego leśnictwa sprzed lat.

MARTYROLOGIA LEŚNIKÓW W CZASIE DRUGIEJ WOJNY ŚWIATOWEJ I ICH DZIEDZICTWO

ABSTRAKT

W czasie wojny obronnej 1939 r. w szeregach Wojska Polskiego stanęło bardzo liczne grono leśników. Jeszcze więcej brało udział w innych okresach wojny. Szacuje się, że nawet połowa z przedwojennych leśników zaangażowanych było w działania wojenne.

Bardzo wielu z nich dostało się do niewoli lub zostało zesłanych na nieludzką ziemię. W sowieckich specjalnych obozach jenieckich НКВД oraz więzieniach zachodnich obwodów Białorusi i Ukrainy uwięziono prawie dwustu leśników. W niemieckich oficerskich obozach jenieckich blisko trzystu z nich. Tysiące leśników wraz z rodzinami zostało zesłanych na Syberię.

Tylko części z nich, głównie uwięzionych w niemieckich obozach było dane przeżyć czas wojny. W zasadzie wszyscy uwięzieni na wschodzie zostali zamordowani. Wielu z zesłanych nigdy nie powróciło do kraju, a często ich los jest do dnia dzisiejszego nieznanym.

Ci, którzy trafili do niemieckiej niewoli wykorzystali czas uwięzienia na pracę na rzecz przyszłego powojennego leśnictwa. Nie zabrakło im zapału, ani wiary w odrodzenie ojczyzny, w przygotowaniu się do czekających wyzwań. To, co w tych niezwykłych warunkach przygotowali i jak wykorzystali czas niewoli do dziś wzbudza powszechny szacunek.

OPIEKA NAD MIEJSCAMI POCHÓWKU LEŚNIKÓW JAKO ELEMENT DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

ABSTRAKT

Cmentarze i pojedyncze groby są nie tylko miejscem modlitwy, zadumy i refleksji, ale również elementem kultury. W Europie ukształtowanej w przeważającej części przez kulturę grecką, rzymską oraz chrześcijaństwo miejsca pochówku otaczano opieką i nadawano im często artystyczne formy. Nekropolie stanowią świadectwo o społecznościach zamieszkujących dany region i podkreślają odmienną wyznaniową i kulturową. Są szacunkiem i dowodem ludzkiej pamięci o tych, którzy odeszli.

Położenie Polski na szlaku pomiędzy mocarstwami sprawiło, że przez ziemie polskie często przetaczały się konflikty zbrojne, których świadectwem są również cmentarze. Szczególnie dużo jest takich miejsc w lasach. Wśród pracowników Lasów Państwowych spotkać można wiele osób, dla których opieka nad miejscami pochówku stanowi ważny element dbałości o dziedzictwo kulturowe i historyczne. Odrestaurowanie nagrobków znanych leśników (Henryk Strzelecki, Ryszard Biehler) czy leśnych cmentarzy na terenie Nadleśnictw Osusznica, Zdrojowa Góra czy Leśny Dwór, jest tego najlepszym przykładem.

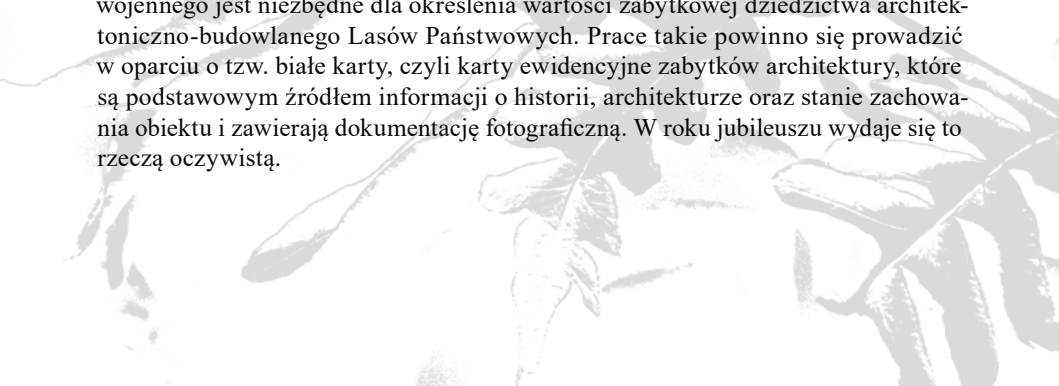
STULECIE LASÓW PAŃSTWOWYCH. BUDOWNICTWO MIESZKALNE. POCZĄTKI

ABSTRAKT

Przed I wojną światową system zarządzania lasami odbywał się w sposób zależny od zaborców, a wygląd budynków leśnych był korelacyjny z regionem, w którym funkcjonowały. W odrodzonej Polsce przed administracją rządową stanął m.in. problem odbudowy wsi i miasteczek. Jego rozwiązaniem ułatwiło powstanie katalogu domów typowych, ale i opartych na rodzimych tradycjach. Około 1920 r. pojawiło się wydawnictwo „Odbudowa Kraju. Projekty domów dla dozoru leśnego”, które dostarczyło gotowych wzorów budynków mieszkalnych i gospodarczych. Był to pierwszy krok w kierunku odbudowy i jednocześnie tworzenia nowej infrastruktury budowlanej w lasach państwowych.

W grudniu 1930 r. powstała Dyrekcja Naczelna Lasów Państwowych, a realizacja programu rozwoju i modernizacji lasów państwowych autorstwa Adama Loreta, wymagała budowy nowych osad administracyjnych. Niezbędne stało się opracowanie typowych projektów budynków dla różnego rodzaju osad leśnych. W roku 1937 r. w DNLP przygotowano ostatni przed wybuchem wojny zestaw projektów drewnianych budynków mieszkalnych, mieszkalno-administracyjnych i gospodarczych. Znalazły się w nim przykłady pojedynczych obiektów mieszkalnych, gospodarczych i inwentarskich dla pracowników służb leśnych wraz z propozycjami zagospodarowania całej działki siedliskowej. Osady leśne wywodziły swoją genezę z zagród wiejskich. Odróżniały się od nich m.in. wyglądem zewnętrznym. Wpływ na to, oprócz czynników ekonomicznych, kulturowych i tradycji, odegrały determinanty odgórne – normatywy, zalecenia, wzorce, a także szeroko stosowane rozwiązania lokalne. Podjęcie sukcesywnych badań nad realizacją założeń projektowych okresu międzywojennego jest niezbędne dla określenia wartości zabytkowej dziedzictwa architektoniczno-budowlanego Lasów Państwowych. Prace takie powinno się prowadzić w oparciu o tzw. białe karty, czyli karty ewidencyjne zabytków architektury, które są podstawowym źródłem informacji o historii, architekturze oraz stanie zachowania obiektu i zawierają dokumentację fotograficzną. W roku jubileuszu wydaje się to rzeczą oczywistą.

NADLEŚNICTWO ANTONIN MECENASEM DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I HISTORYCZNEGO POŁUDNIOWEJ WIELKOPOLSKI

ABSTRAKT

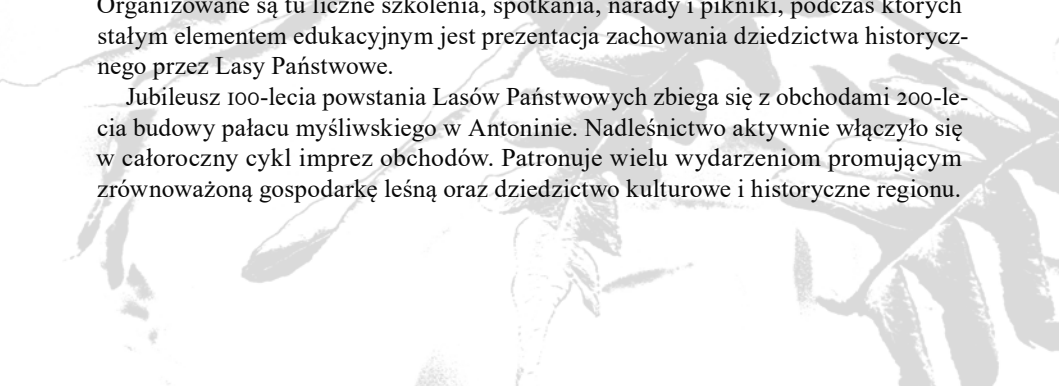
Nadleśnictwo Antonin znajduje się w południowej Wielkopolsce, w przeważającej większości na terenie gmin Przygodzice i Sośnie, we wschodniej części doliny Baryczy. Charakter tego terenu kształtowały przyroda doliny, rozwinięta gospodarka stawowa oraz historia rodów żyjących na pograniczu Wielkopolski i Śląska. Bogactwo przyrodnicze chronione jest w ramach obszarów Natura 2000 – obszaru specjalnej ochrony ptaków „Dolina Baryczy”, specjalnego obszaru ochrony siedlisk „Ostoja nad Baryczą”, rezerwatu przyrody Wydymacz, Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy”. Pomniki przyrody, zwłaszcza stare dęby antonińskie, są świadectwem dawnej gospodarki leśnej, rolnej i stawowej. Burzliwe dzieje regionu pozostawiły wiele dworów, pałaców oraz budowli sakralnych.

W zasięgu administracyjnym Nadleśnictwa Antonin na szczególną uwagę zasługują pałac myśliwski księcia Antoniego Radziwiłła, ponad 200-letnie budynki administracyjne nadleśnictwa Antonin, będące dawnymi budynkami przypałacowymi, kościoły w Antoninie i Czarnymlesie, pałac myśliwski w Mojej Woli, domy z rudy darniowej, historyczne leśniczówki tego terenu: Kłady, Możdzanów, Mariak i Czarnylas oraz krzyże przydrożne Pawła Brylińskiego.

Nadleśnictwo Antonin od lat podejmuje działania związane z zachowaniem dawnych budynków na swoim terenie, realizuje remonty i utrzuca ich oryginalny wygląd. Wszystkie prace wykonuje pod nadzorem konserwatorskim. Jednocześnie wiele wysiłku wkłada się w zachowanie starych dębów wokół budynków nadleśnictwa, budynków leśnictw i starych alei. Inwentaryzuje i monitoruje ich stan zdrowotny.

Budynki nadleśnictwa Antonin są otwarte dla lokalnej społeczności oraz turystów. Organizowane są tu liczne szkolenia, spotkania, narady i pikniki, podczas których stałym elementem edukacyjnym jest prezentacja zachowania dziedzictwa historycznego przez Lasy Państwowe.

Jubileusz 100-lecia powstania Lasów Państwowych zbiega się z obchodami 200-lecia budowy pałacu myśliwskiego w Antoninie. Nadleśnictwo aktywnie włączyło się w całoroczny cykl imprez obchodów. Patronuje wielu wydarzeniom promującym zrównoważoną gospodarkę leśną oraz dziedzictwo kulturowe i historyczne regionu.

LEŚNICY-KOLEKCJONERZY I ICH ROLA W OCHRONIE DZIEDZICTWA LASÓW PAŃSTWOWYCH

ABSTRAKT

W pracy podjęto próbę scharakteryzowania grupy leśników – pasjonatów historii i kolekcjonerów pamiątek związanych z leśnictwem. Na wybranych przykładach omówiono rolę oraz wartość historyczną, edukacyjną i kulturową prywatnych kolekcji leśnych jako narzędzi budowania tożsamości leśników i pielęgnowania etosu leśnika, ale także w szerszym znaczeniu – ochrony i promocji dziedzictwa Lasów Państwowych.

Kolekcjonerstwo leśne jest formą kolekcjonerstwa historycznego, dokumentującego przeszłość, dlatego ważną rolą i zadaniem kolekcjonerów jest zdobywanie wiedzy o historii pamiątek włączanych do zbioru, losach ich byłych właścicieli, czy ludzi z nimi związanych. Dzięki temu materialny aspekt przedmiotów zyskuje szerszy wymiar.

Leśnicy-kolekcjonerzy to osoby pełne pasji, dla których każda zgromadzona pamiątka jest fizycznym zaczątkiem jakiejś narracji, inicjuje dyskusję i jako element pamięci kulturowej (nośnik znaczeń) przywołuje i podtrzymuje pamięć o osobach i wydarzeniach z przeszłości.

BYŁO, MINĘŁO...?

DZIAŁANIA NADLEŚNICTWA SUPRAŚL NA RZECZ PRZYWRACANIA PAMIĘCI HISTORYCZNEJ

ABSTRAKT

Suprascy leśnicy uczestniczą w odkrywaniu śladów przeszłości ukrytych w lasach. Cenne dla polskiej historii wydarzenia są domeną specjalistów, ale odpryski historii, ważne dla lokalnych społeczności epizody, mogą być przedmiotem działania leśników.

Nadleśnictwo Supraśl brało udział m.in. w odkryciu mogiły powstańców listopadowych pod Kopną Górą oraz odtworzeniu losów poległych tam żołnierzy, poszukiwaniach śladów bitwy 1863 r. pod Pieręciosami czy odkryciu powstańczego obozowiska w uroczysku Budzisk.

Niezwykle ważne jest upowszechnianie zdobytej wiedzy. Czynione jest to poprzez niewielkie muzeum w Kopnej Górze, spotkania z młodzieżą, emerytami, żołnierzami. Jednak najsilniejszy, działający na zmysły i emocje przekaz historyczny, wiąże się z widowiskiem Noc Kopnej Góry. Rozświetlane pochodniami przejście z widzami, opowieść o prawdziwych wydarzeniach, sceny odgrywane w blasku ognia przez rekonstruktorów powodują, że widzowie mogą zajrzeć w przeszłość tego miejsca, przeżyć odległe w czasie wydarzenia.

